

שבעת ימים פרק ראשון יומא

1. גם בפרק יקראון את החלב וקבא נער הבחן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לבחן ולא יקח ממך בשר מבשר לא אבא קיי ויאמר אליו החלב וקח לך פאשר תאנה נפשך ואמר לא בי עתה תתן ואם לא לקחתי בחוקי ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פניי? כי נאצו האנשים את מנחתו? שמואל א ב טו-י

2. כי קצר הפצע מהשתרע והמפסיד צרה בהתבנס: ישעיהו כח ב כנס פגד מי הים נתן באצרות תהומות:

רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה לא הוה משתעי לזכר עמו אזל כשר"א היה ממחיל לזכר עס ריש לקיש היה משיב לו כדאשכחן צפ"ק דזבחים (דף ה.) גבי רמי ר"ל על מעוהי ומקשי אס כשרים הן לירעו כו' שהשיב לו ר"א וגם הוא חזר והשיב לו: איני

ששהו את קניניה מיהא מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבוס בזיון קדשים דכתיב וגם בטרם יקמירון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לבחן ולא יקח ממך בשר מבושל כי אם חי ויאמר אליו האיש קמר יקמירון כיום החלב וקח לך כאשר תאנה נפשך ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחוקה ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה': ⁶מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז דכתיב ²כי קצר המצע מהשתרע ⁶מאי קצר המצע מהשתרע א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד ²והמסכה צרה בהתכנס א"ר שמואל בר נחמני כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי אמר מאן דכתיב ביה ³כונס כנר מי הים נעשית לו מסכה צרה גלוי עריות דכתיב ⁴ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה יען כי גבהו בנות ציון ¹שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות בקומה זקופה ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא עיניהן הלוך וטפוף תלכנה שהיו מהלכות עקב בצד גודל וברגליהן תעכסנה א"ר יצחק שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן ⁵וכשמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתזיות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס ⁵בכעוס שפיכות דמים דכתיב ⁵וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלים פה לפה ¹⁰ אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב ⁷מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים ¹⁰ רשעים היו ¹⁰אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון דכתיב ⁶ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה ¹⁰לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר ⁷לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב ⁸מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ריך וא"ר ¹⁰(אליעזר) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ההיא בנשיאי ישראל הואי דכתיב ⁸זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם יכול לכל תלמוד לומר היא ככל נשיאי ישראל ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה אמר ליה ¹⁰בירה תוכיח שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא א"ל אלהא סיניא לכו דכתיב ⁹אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארום עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עבשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארו שהרקב שולט בו מאי ארו אמר עולא ססמגור מאי ססמגור רבי אבא בת קול כדתניא ¹⁰משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה ומה רבי ¹⁰(אליעזר) דמרא דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ר"ל בהדיה דמאן דמשתעי ר"ל בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבב"ח משתעי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו או ריש לקיש הוה וזעירי או רבה בר בר חנה הוה ור"א כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לאו היינו מעמא ¹⁰א"נ סליקו כולהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני דכתיב ¹⁰יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם אף

ששהו אס קניניהן. שהיו מניחות מלחזור למקומן אלל צעליהן ומצטלין אס הנשים מפריה ורביה: **מהשפיע**. דריש בנותריקון מהשתרע ריע אחד: **שני ריעים**. ¹⁰ כלם שהעמיד מנשה צהיכל. צרה לשון ריעות כשמי נשים לאיש אחד וכעסמה צרה (שמואל א ה) ואשה אל אחותה לא תקח לזכור (ויקרא יח): **ראשיה בשוחד ישפוטו**. סיפיה דקרא ועל ה' ישענו ולאמר הלא ה' בקרבנו וגו': **ועליהם**. אמקדש ראשון קאי: **ושלש גזירות**. שדה ¹⁰ עיין וצמות יער. ועיין חורבה צמטאטא השמד (ישעיה כח): **כמו ויעה צרד מחסה כוז** (שם כח): **שנתגלה עונם**. לא היו מכסין פשעיהם: **ותגלה קלם**. לפי מלאות לצבל צבעים שנה אפקוד אחסם (ירמיה כט): **אחרונים לא נתגלה עונם**. בני מקדש שני רשעים היו צמט: **צירה סודית**. צית המקדש: **עיריכם צירה**. צנין הצית עד לכס צדכר שלא חזר לנו וחזר לראשונים: **סיניא לנו**. לכל בני צבל שלא עלו בימי עזרא ומנעו שכינה מלבוש ¹⁰ כדפס. שאינו נקצ כן לא הייתם חסרים שכינה: **דלפוטו**. שער שיש צו שני דלתות פומת אחד ותצירו סוגר כן עליתם לחלאין: **שהרקב שולט**. צו. מקלתו תולעת אוכלתו שניו ומקלתו קיים כן קלת חוון שכינה היה שם וכלו לא היה: **מאי ארו**. מאי נמשלתם לארו דקאמר: **אמר עולא ססמגור**. ¹⁰ מכתתו ומגורו מצפנים. ססמגור שם תולעת: **מאי שני לססמגור** לענין שריית שכינה: **א"ר אבא צם קול**. נשתתיר לכו כלשר נשאר מן הארו מקלת מועט: **שדי גברא צנייהו**. או ¹⁰ הרוחץ מחליף או הפושט היד אי ר"ש בן לקיש הוה הרוחץ ועירי פשט לו היד או רבה צר צר מנה פשט לו היד ור"א היה הרוחץ: **כי אסא**. ר"ש בן לקיש לקמיה דר' יוחנן וסיפר לו כן אמרתי לו לפלוני: אעפ"י

6) [מוספתא סוף מנחות], 7) [סנהדרין קג: ע"ש], 8) שבת סב: ע"ש, 9) עיין מוספתא צ"מ ל: ד"ה לא], 10) [שבת קל"ג], 11) [סס], 12) [ג'יל אלעזר], 13) [עיין ע"י], 14) [טו סוטה], 15) [סנהדרין י"ג], 16) [ג'יל אלעזר], 17) [ג'יל כ: גיטין ע"י], 18) [מגילה ט: ע"ש], 19) [ג'יל ל: מלכות].

הגהות הב"ח

א) גמרא מהמסכת והמסכה צרה בהתבנס מאי קרי: ב) שם צמטאטא ומחלות בשוקי ירושלים והמניעות כו' צועטות בקרקע ומחלות: ג) שם חרס דעבנא צפימות דמיס ל: שם פה לפה רשעים היו אלא שתלו בטחונם וכו' והר הבית לבמות יער אלא מקדש שני שאנו בקיאים בו שהיו עוסקין במורה כו': ד) שם ופימות דמיס ומהלכות: ה) לא היה ציה שנתה חנם והכתיב כ"ל והשאר נמקס: ו) שם דא"נ סליק: ז) רש"י צלם צהיכל כ"ל: ח) שם ד"ה שפכו כו' בעל גאה וכו': ט) שם ד"ה שני רעים וצמות יער עייס חורבה: י) שם ד"ה אמר עולא כו' ססמגור. שהסמגורו ומגורו מנפסס סס כהתולעת: יא) שם ד"ה שני גברי כו' או את הרוחץ מחליף או הפושט: יב) ששהו את קניניהן. שהיו מוכרין להקריב שום קרין אלא בחוקי, דמכריב את קניניהן וכן היו משתין מלהקריב והנשים לא היו יוציין למקוון עליהם שקריבו והיו שוחים שם ולא היו חוזרות אלל צעליהן עד שלא קיימין קריבין והיו טוחות לקשים וליכנס לעורה, לפיכך מעלה עליהם חלאו שכנסו, שהיו מועטים אותן מפריה ורביה (שבת כח): מהשתרע עליו שני רעים. שכינה דמות הפלוק. מע, צית המקדש (סנהדרין קג). נעשית לו מסכה צרה. כלשה שזעמית צרה לתבניתה (שם). שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. שמהלכה לפה על ראש צמרתה והוא נו לה, ושואות היו לפיכך מספר נגטות (שבת כח). ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא. לשון

מוסף רש"י

ששהו את קניניהן. שהיו מוכרין להקריב שום קרין אלא בחוקי, דמכריב את קניניהן וכן היו משתין מלהקריב והנשים לא היו יוציין למקוון עליהם שקריבו והיו שוחים שם ולא היו חוזרות אלל צעליהן עד שלא קיימין קריבין והיו טוחות לקשים וליכנס לעורה, לפיכך מעלה עליהם חלאו שכנסו, שהיו מועטים אותן מפריה ורביה (שבת כח): מהשתרע עליו שני רעים. שכינה דמות הפלוק. מע, צית המקדש (סנהדרין קג). נעשית לו מסכה צרה. כלשה שזעמית צרה לתבניתה (שם). שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. שמהלכה לפה על ראש צמרתה והוא נו לה, ושואות היו לפיכך מספר נגטות (שבת כח). ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא. לשון

סיקרא. לשון הצטה (שם). עקב בצד גודל. למעט צהילוקן שהיו מסמכלין בה והוא שוה צפסועותיה (שם). תעכסנה. כמו (משלי ז) וכעס אל מוסר אויל, והוא ארס של נחש, וקרי ליה עכס על שם שאינו מטיל אלל על ידי כעס (שבת שם). בכעוס. נחש כעוס (שם). ג' גזרות. שדה תחרש, עיין סהיה וצמות יער (שם). כנגד ג' עבירות. כשהד יטפוטו, כמחיר יורו, ונביאיה בכסף יקסמו (שם). יחב ליה ידא. שישען ר' שמעון בן לקיש עליו (שם).

מקדש ראשון חרב על ג' דברים עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים כו'. אבל שנאת חנם לא היתה אלא בנשיאיהם ולא בשאר העם. רשעים הם ותלו בטחונם בהקב"ה שנאמר ועל ה' ישענו לאמר. מקדש שני אצ"פ שהיתה בהם [תורה ומצות וגמ"ח] חרב משום שנאת חנם, ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. [אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף] פ"י אם עלו מירת כסף פ"י אם עלו כולם, היו כחומה ולא היו נכרסמים, כדכתיב ון אל כביר ולא ימאס והיו [נייא] אלא היון נכנים בסירת כסף והיתה רוח הקודש שורה בהם, וכיון שעלו בדלדלות, נסתלקה מהן רוח הקודש ודבריו הנבואה באין להן כמלוח ארו שהן כרו פ"י בת קול. דאמר מר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול כו'. אמאי לא שריא במקדש שני שכינה, דכתיב וישכן באהלי שם,

יולא לשפת הנהר (קדושין לג). דמרא דארעא דישראל הוה. בקי מכל סגריו (גיטין יט) בקי צמלות דס מכל חמני ארן ישראל (נדה כ).

נאצו האנשים את מנחת ה': ⁶מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז דכתיב ²כי קצר המצע מהשתרע ⁶מאי קצר המצע מהשתרע א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד ²והמסכה צרה בהתכנס א"ר שמואל בר נחמני כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי אמר מאן דכתיב ביה ³כונס כנר מי הים נעשית לו מסכה צרה גלוי עריות דכתיב ⁴ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה יען כי גבהו בנות ציון ¹שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות בקומה זקופה ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא עיניהן הלוך וטפוף תלכנה שהיו מהלכות עקב בצד גודל וברגליהן תעכסנה א"ר יצחק שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן ⁵וכשמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתזיות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס ⁵בכעוס שפיכות דמים דכתיב ⁵וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלים פה לפה ¹⁰ אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב ⁷מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים ¹⁰ רשעים היו ¹⁰אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון דכתיב ⁶ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה ¹⁰לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר ⁷לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב ⁸מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ריך וא"ר ¹⁰(אליעזר) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ההיא בנשיאי ישראל הואי דכתיב ⁸זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם יכול לכל תלמוד לומר היא ככל נשיאי ישראל ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה אמר ליה ¹⁰בירה תוכיח שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא א"ל אלהא סיניא לכו דכתיב ⁹אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארום עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עבשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארו שהרקב שולט בו מאי ארו אמר עולא ססמגור מאי ססמגור רבי אבא בת קול כדתניא ¹⁰משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה ומה רבי ¹⁰(אליעזר) דמרא דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ר"ל בהדיה דמאן דמשתעי ר"ל בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבב"ח משתעי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו או ריש לקיש הוה וזעירי או רבה בר בר חנה הוה ור"א כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לאו היינו מעמא ¹⁰א"נ סליקו כולהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני דכתיב ¹⁰יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם אף

מקדש ראשון חרב על ג' דברים עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים כו'. אבל שנאת חנם לא היתה אלא בנשיאיהם ולא בשאר העם. רשעים הם ותלו בטחונם בהקב"ה שנאמר ועל ה' ישענו לאמר. מקדש שני אצ"פ שהיתה בהם [תורה ומצות וגמ"ח] חרב משום שנאת חנם, ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. [אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף] פ"י אם עלו מירת כסף פ"י אם עלו כולם, היו כחומה ולא היו נכרסמים, כדכתיב ון אל כביר ולא ימאס והיו [נייא] אלא היון נכנים בסירת כסף והיתה רוח הקודש שורה בהם, וכיון שעלו בדלדלות, נסתלקה מהן רוח הקודש ודבריו הנבואה באין להן כמלוח ארו שהן כרו פ"י בת קול. דאמר מר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול כו'. אמאי לא שריא במקדש שני שכינה, דכתיב וישכן באהלי שם,

יולא לשפת הנהר (קדושין לג). דמרא דארעא דישראל הוה. בקי מכל סגריו (גיטין יט) בקי צמלות דס מכל חמני ארן ישראל (נדה כ).

נאצו האנשים את מנחת ה': ⁶מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז דכתיב ²כי קצר המצע מהשתרע ⁶מאי קצר המצע מהשתרע א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד ²והמסכה צרה בהתכנס א"ר שמואל בר נחמני כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי אמר מאן דכתיב ביה ³כונס כנר מי הים נעשית לו מסכה צרה גלוי עריות דכתיב ⁴ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה יען כי גבהו בנות ציון ¹שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות בקומה זקופה ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא עיניהן הלוך וטפוף תלכנה שהיו מהלכות עקב בצד גודל וברגליהן תעכסנה א"ר יצחק שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן ⁵וכשמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתזיות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס ⁵בכעוס שפיכות דמים דכתיב ⁵וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלים פה לפה ¹⁰ אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב ⁷מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים ¹⁰ רשעים היו ¹⁰אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון דכתיב ⁶ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה ¹⁰לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר ⁷לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב ⁸מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ריך וא"ר ¹⁰(אליעזר) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ההיא בנשיאי ישראל הואי דכתיב ⁸זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם יכול לכל תלמוד לומר היא ככל נשיאי ישראל ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה אמר ליה ¹⁰בירה תוכיח שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא א"ל אלהא סיניא לכו דכתיב ⁹אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארום עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עבשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארו שהרקב שולט בו מאי ארו אמר עולא ססמגור מאי ססמגור רבי אבא בת קול כדתניא ¹⁰משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה ומה רבי ¹⁰(אליעזר) דמרא דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ר"ל בהדיה דמאן דמשתעי ר"ל בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבב"ח משתעי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו או ריש לקיש הוה וזעירי או רבה בר בר חנה הוה ור"א כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לאו היינו מעמא ¹⁰א"נ סליקו כולהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני דכתיב ¹⁰יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם אף

מקדש ראשון חרב על ג' דברים עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים כו'. אבל שנאת חנם לא היתה אלא בנשיאיהם ולא בשאר העם. רשעים הם ותלו בטחונם בהקב"ה שנאמר ועל ה' ישענו לאמר. מקדש שני אצ"פ שהיתה בהם [תורה ומצות וגמ"ח] חרב משום שנאת חנם, ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. [אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף] פ"י אם עלו מירת כסף פ"י אם עלו כולם, היו כחומה ולא היו נכרסמים, כדכתיב ון אל כביר ולא ימאס והיו [נייא] אלא היון נכנים בסירת כסף והיתה רוח הקודש שורה בהם, וכיון שעלו בדלדלות, נסתלקה מהן רוח הקודש ודבריו הנבואה באין להן כמלוח ארו שהן כרו פ"י בת קול. דאמר מר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול כו'. אמאי לא שריא במקדש שני שכינה, דכתיב וישכן באהלי שם,

יולא לשפת הנהר (קדושין לג). דמרא דארעא דישראל הוה. בקי מכל סגריו (גיטין יט) בקי צמלות דס מכל חמני ארן ישראל (נדה כ).

תוספות ישנים א הוה מישתעי ריש לקיש בהדיה. כלומר לא היה פומת לזכר עמו בשום מילתא דדיחיותא. אלל מלני כמזכות פרק פי' (ה, ב) וצמות פי' (ה, ב) שדיכר עמו שמעת מליה דכר נפחא כו'.